

Ympäristövaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ympäristönsuojelulain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ympäristönsuojelulain muuttamisesta (HE 116/2018 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Eeva-Maija Puheloinen, ympäristöministeriö
- lainsäädäntöneuvos Jari Salila, oikeusministeriö
- kaupallinen neuvos Tomi Lounema, työ- ja elinkeinoministeriö
- yksikön päällikkö Juhani Kaakinen, Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Suomen Kuntaliitto

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ympäristönsuojelulakia. Esityksen mukaan lakiin lisättäisiin säännös valtion valvontaviranomaisten toimivallasta ryhtyä välttämättömiin toimiin ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi, jos pilaantumisen vaaraa aiheuttavasta toiminnasta aiheutuisi tai uhkaisi aiheutua vakavaa vaaraa tai vakavaa haittaa terveydelle tai ympäristölle ja jos tarvittavien toimien suorittaminen ei kuuluisi pelastuslain nojalla pelastustoimintaan. Toimiin voitaisiin ryhtyä, jos toimien toteuttamista ei voitaisi varmistaa tavanomaisessa hallintopakkomenettelyssä tai jos toiminnasta vastaavaa tahoja ei saataisi selville.

Esityksellä varmistettaisiin, että vakavissa terveyteen tai ympäristöön kohdistuvissa vaaratilanteissa esimerkiksi toiminnasta vastaavan tahon maksukyvyttömyys tai vastuukysymyksiin liittyvät epäselvyydet eivät estäisi tai hidastaisi välttämättömien pilaantumisen ehkäisemis- tai rajoittamistoimien toteuttamista. Viranomaistoimista aiheutuneet kustannukset perittäisiin mahdollisuuksien mukaan jälkikäteen takaisin siltä, jonka velvollisuus toimiin ryhtyminen olisi ollut. Esitys on osa toissijaisten ympäristövastuujärjestelmien kehittämisen kokonaisuutta.

Valiokunnan mietintö YmVM 13/2018 vp

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana seuraavin huomautuksin.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että valtion ympäristönsuojelun valvontaviranomainen saa nykyistä laajemman toimivallan ryhtyä poikkeuksellisissa tilanteissa välttämättömiin toimiin ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi. Ympäristönsuojelulain uuden 182 a §:n tarkoituksena on varmistaa, että toiminnasta vastaavan tahon maksukyvyttömyys tai vastuukysymyksiin liittyvät epäselvyydet eivät estä tai hidasta välttämättömien pilaantumisen ehkäisemis- tai rajoittamistoimien toteuttamista. Hallituksen esitys on osa laajempaa toissijaisten ympäristövastuujärjestelmien kehittämisen kokonaisuutta.

Valiokunta pitää toimivaltuuksien täydentämistä tarpeellisenä sellaisten tilanteiden hoitamiseksi, joissa vastuutaho ei itse ryhdy toimiin ja joissa toimien toteuttamista ei voida varmistaa tavallisessa hallintopakkomenettelyssä. Yleensä näin on konkurssitilanteessa tai kun vastuutaho on muutoin maksukyvytön, tuntematon tai tavoittamattomissa. Ehdotettua toimivaltaa ei sovelleta tilanteissa, jotka pelastuslain nojalla kuuluvat pelastustoimintaan.

Viimeisten viiden vuoden aikana on ilmennyt viisi tilannetta, joissa terveyden- ja ympäristönsuojelun kannalta välttämättömät toimet on puutteellisten toimivaltasäännösten vuoksi jouduttu hoitamaan tapauskohtaisin poikkeusjärjestelyin. Näistä neljässä tapauksessa toimet on toteutettu yhteistyössä julkisselvitykseen siirretyn konkurssipesän kanssa ja yhteen sovellettiin ympäristövastuulain mukaista menettelyä. Toimet rahoitettiin pääosin lisätalousarviomenettelyn kautta valtion varoin. Välttämättömät toimet liittyivät edellä mainituissa tapauksissa esimerkiksi vaarallisten jätteiden tai kemikaalien jätehuollon järjestämiseen, sähkön ja lämmön toimittamiseen kiinteistölle, tuotantolaitoksen vakaan alasajon turvaamiseen tai alueen vartioimiseen.

Lakiehdotuksen mukaan viranomaistoimista johtuvat kustannukset katetaan ensi vaiheessa valtion talousarviossa ympäristövahinkojen torjuntaan, ehkäisemiseen ja rajoittamiseen varatusta määrärahasta. Mahdollinen määrärahan lisääminen vaikutuksiltaan laajakantoisissa tai vaikeasti hallittavissa olevissa vaaratilanteissa käsitellään ehdotuksen mukaan valtion lisätalousarviomenettelyssä, mikä korostaa lisätalousarviomenettelyn poikkeuksellista luonnetta. Valiokunta korostaa pilaaja maksaa -periaatteen mukaista lainsäädännön lähtökohtaa, jonka mukaan toiminnan haitallisista vaikutuksista ja siitä mahdollisesti aiheutuvista vahingoista vastaa myös ympäristönsuojelulain mukaan ensisijaisesti toiminnanharjoittaja.

Viranomaistoimista aiheutuneet kustannukset peritään lakiehdotuksen mukaan jälkikäteen takaisin siltä, jonka velvollisuus toimiin ryhtyminen olisi ollut. Käytännössä takaisinperintä on suurelta osin tuloksetonta. Valiokunta pitää tästä syystä tärkeänä, että toissijaisten ympäristövastuujärjestelmien kehittämistyötä jatketaan. Lähtökohtaisesta pilaaja maksaa -periaatteen mukaisesta vastuusta ei tule tinkiä, mutta toissijaisilla vastuujärjestelmillä on varauduttava poikkeustilantei-

Valiokunnan mietintö YmVM 13/2018 vp

siin, jotta vakavien ympäristö- ja terveystarpeiden torjumisen kannalta välttämättömät toimet tulevat hoidetuiksi maksukyvyttömyystilanteissa ja silloin, kun maksuvelvollinen on tuntematon tai tavoittamattomissa.

Ympäristövastuiden asemaa konkurssitilanteissa pyritään selkiyttämään myös konkurssilain uudistuksella. Hallitus on antanut eduskunnalle hallituksen esityksen HE 221/2018 vp, joka sisältää ehdotuksen uudeksi konkurssipesän julkisoikeudellista ympäristövastuuta koskevaksi 16 a luvuksi. Valiokunta pitää hyvänä, että konkurssilakiin tehdään tarvittavat täsmennykset. Toissijaisen vastuujärjestelmän kehittäminen on silti tarpeen, sillä riippumatta siitä, mitä konkurssipesän ympäristövastuusta säädetään, ympäristövastuut jäävät usein hoitamatta sen vuoksi, ettei konkurssipesissä ole varoja niiden hoitamiseen.

Ympäristövaliokunta toteaa tässä yhteydessä, että myös valtiovarainvaliokunta on valtion talousarvioehdotuksesta antamassaan mietinnössä (VaVM 22/2017 vp — HE 106/2017 vp — HE 176/2017 vp) korostanut pitävänsä välttämättömänä, että hallitus varmistaa, etteivät kaivostoimintaan liittyvät vastuut jää valtion kannettaviksi. Valtiovarainvaliokunta toteaa, että valtio on muidenkin toimialojen osalta joutunut turhan usein rahoittamaan vakavaa vaaraa aiheuttaneiden jätteiden, jätevesien tai kemikaalien hävittämistä konkurssitilanteessa. Ympäristövaliokunta pitää valtiovarainvaliokunnan tavoin tarpeellisenä käynnissä olevan toissijaisten ympäristövastuujärjestelmien kehittämistyön jatkamista ja erityisesti kaivostoimintaan liittyvän öljysuojarahaston tapaisen rahaston perustamisen selvittämistä.

Ympäristövaliokunta toteaa, että erityisiä vakuuksia edellytetään tietyiltä ympäristönsuojelulain, kaivoslain, jätelain ja maa-ainelain mukaisilta toiminnoilta toiminnan lopettamisen varalle. Vakuudet kattavat vain lainmukaisen ja luvanmukaisen toiminnan luvassa annettujen tarkempien määräysten mukaisesti. Vakuudella ei voida korvata ympäristövahinkoja eikä muita ennalta-arvaamattomia kustannuksia, kuten ei myöskään lainvastaisesti tehtyjä toimia. Kaivosvakuudella katetaan osa kaivoksen sulkemiskustannuksista, mikäli toiminnanharjoittaja on varaton. Toimet kattavat kaivosalueen tekemisen turvalliseksi lähinnä alueella liikkumisen näkökulmasta ja ovat tavanomaisesti mahdollisen avolouhoksen aitaamista, maanalaiseen kaivokseen pääsyn estämistä ja rakennelmien purkamista. Kaivoslain 107 §:ssä säädetään myös malminetsintää ja kullanhuhdonta koskevista vakuuksista, joita sovelletaan myös vahingon korvaamiseen. Ympäristöluvassa määrätään puolestaan vakuus kaivannaisjätteen jätealueiden sulkemisen varalle. Ympäristövaliokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota tarpeeseen arvioida myös toiminnalta vaadittavien vakuuksien toimivuutta ja riittävyyttä osana toissijaista vastuuta koskevaa rahoitusjärjestelmää.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ympäristövaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 116/2018 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Valiokunnan mietintö YmVM 13/2018 vp

Helsingissä 16.11.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Satu Hassi vihr
varapuheenjohtaja Silvia Modig vas
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Olli Immonen ps
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Eeva-Maria Maijala kesk
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Sari Multala kok
jäsen Riitta Myller sd
jäsen Saara-Sofia Sirén kok
jäsen Katja Taimela sd
varajäsen Arto Pirttilahti kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos